

OBSAH

Předmluva	11
1 Konfrontace globálních interpretačních postojů ke skutečnosti	13
1.1 Mýtus jako základní dějinný princip	13
1.2 Filosofický přístup ke skutečnosti	17
2 Priorita metafyziky v lidském myšlení	24
2.1 Odepsaná metafyzika	24
2.2 Teze o vývojové překonanosti metafyziky	24
2.3 Důvody nepřekonatelnosti metafyziky	26
3 Metafyzické předpoklady myšlení	30
3.1 Jsoucnost jako vlastní předmět rozumu	30
3.2 Proces myšlenkové rezoluce	32
3.3 Proces rezoluce v partikulární vědě a ve filosofii	34
3.4 Nebezpečnost metafyzického vakua	35
4 Historicko-teoretický pohled na zrod metafyziky	37
4.1 První kroky filosofického poznání	37
4.2 Před Sokratovskou filosofie	38
4.3 Metafyzické momenty Sokratova myšlení	40
4.4 Základní rysy Platónovy metafyziky	41
4.4.1 Antisofistický náboj Platónova myšlení	41
4.4.2 Existenciální angažovanost Platónovy metafyziky	42
4.4.3 Platónovo rozvinutí učení předchůdců směrem k vlastní metafyzické teorii	43
4.4.4 Nový svět za hranicemi materialismu	44
5 Zrod metafyziky podle Aristotela	47
5.1 Centrálnost metafyzického přístupu k realitě	47
5.2 Aristotelův úvod do metafyziky	50
5.2.1 Důležitost smyslového poznání pro metafyziku	50
5.2.2 Specifické postavení člověka ve světě a jeho metafyzické založení	56
6 Základní rysy metafyzického poznání	63
6.1 Krátká rekapitulace	63
6.2 Poznání a vědění	64
6.3 Výčet základních rysů metafyzického poznání	66
6.4 Povaha metafyziky stanovená analýzou obecného přesvědčení o této vědě	71
7 K metodě metafyzického zkoumání (I)	82
7.1 Moderní výhrada	82
7.2 Aristoteles o možnosti metafyziky	83
7.2.1 Stanovisko v <i>Metafyzice</i> IV, 1; VI, 1	83
7.2.1.1 <i>Za horizontem partikulárních věd</i>	84
7.2.1.2 <i>Esence a existence v partikulárních vědách a v metafyzice</i>	85
7.2.2 Tomášova explikace problému	88
7.2.2.1 <i>Základní rozlišení věd</i>	88
7.2.2.2 <i>Srovnání přírodovědy, matematiky a metafyziky</i>	90
8 K metodě metafyzického zkoumání (II)	95
8.1 Separáčnický soud: nutná podmínka pozitivní možnosti Aristotelovy metafyziky	95
8.2 Precizace problému možnosti metafyziky	98

8.3 Wippelovo alternativní řešení problému	101
9 Jednota a mnohost jsoucna (I)	105
9.1 Nesamozřejmost metafyzického tématu	105
9.2 Problém myslitelnosti objektivně plurální skutečnosti	107
9.3 Jednota a mnohost v obecných pojmech	108
9.4 Jednota a mnohost v transcendentálním pojmu jsoucna	109
9.5 Nastínění potíží plynoucích z povahy pojmu jsoucna	110
10 Jednota a mnohost jsoucna (II)	115
10.1 První náznak řešení problému	115
10.2 Korekce univocizujícího pojmání jsoucna	120
10.3 Logika polysémantického pojmu jsoucna	123
11 Jednota a mnohost jsoucna (III)	127
11.1 Aristoteles a Tomáš o jednotě a mnohosti jsoucna	127
11.2 Aristoteles a Tomáš o vztahu jednoty a mnohosti jsoucna	132
11.3 Ventimigliova pozice	139
12 Analogičnost pojmu jsoucna (I)	144
12.1 Uvedení do problému	144
12.2 Širokospektrální užití analogie	146
12.3 Historicko-teoretický pohled	148
13 Analogičnost pojmu jsoucna (II)	153
13.1 Od matematiky k metafyzice – induktivní cesta k analogii	153
13.2 Od extrémů ke „středu“ – deduktivní cesta k analogii	157
14 O druzích analogie	164
14.1 Výčet základních typů analogie	164
14.2 K jednotlivým základním modům analogie	167
14.2.1 Analogie fyzické nestejnosti	167
14.2.2 Analogie atribuční	170
14.2.3 Analogie proporcionální	173
15 Transcendentální určení jsoucna (I) – obecný úvod	175
15.1 Rozvinutí prvotní informace rozumu	175
15.2 Generické představení transcendentálních určení jsoucna	179
15.3 Esence jsoucna	181
15.3.1 Hegelova pozice	183
15.3.2 Heideggerova varianta	186
15.3.3 Kritika historismu	187
16 Transcendentální určení jsoucna (II) – jsoucno jako věc	190
16.1 K Tomášově pozici	190
16.2 Potíže s vymezením pojmu „věc“	193
17 Transcendentální určení jsoucna (III) – jednota jsoucna	199
17.1 Základní vymezení pojmu jednoty jsoucna	199
17.2 Jednota a esence jsoucna	201
17.3 Funkce nicoty v metafyzickém poznání	203
17.4 Malá historicko-teoretická poznámka	205
17.5 Závěrečná úvaha	211
18 Transcendentální určení jsoucna (IV) – jsoucno jako něco	214
18.1 Nezbytnost zpřesnění obsahu pojmu	214
18.2 Historická poznámka	214

18.3	Aliquid et essentia – ke sporu o tzv. esencialismus	217
18.4	Hodnocení kritiky	220
19	Transcendentální určení jsoucna (V) – pravdivost jsoucna	223
19.1	Historické zamyšlení	223
19.2	Mnohovýznamnost pojmu pravdy	226
19.3	První pokus o zachycení pojmu transcendentální pravdy	229
19.4	Dokazování konzistence konceptu transcendentální pravdy	230
19.4.1	Nezávislost celku reality na lidském myšlení	230
19.4.2	Vlastní dokazování	231
19.4.2.1	<i>První argument</i>	231
19.4.2.2	<i>Druhý argument</i>	235
19.4.2.3	<i>Třetí argument</i>	237
20	Transcendentální určení jsoucna (VI) – jsoucno jako dobré	241
20.1	Moderní posun významu pojmu „dobro“	241
20.2	Důkaz klasické teze o bonitě jsoucna	242
20.2.1	První argument	242
20.2.2	Druhý argument	246
20.3	Dodatečné poznámky	247
21	Transcendentální určení jsoucna (VII) – krása jsoucna	251
21.1	Umění a filosofie	251
21.2	Čapkova povídka	252
21.3	Filosofická interpretace námětu povídky	253
21.4	Závěrečná úvaha k tématu transcendentálií	254
22	Metamorfózy (non)kontradikce (I)	259
22.1	Význam principu sporu pro filosofii	259
22.2	Princip sporu u Aristotela	260
23	Metamorfózy (non)kontradikce (II)	266
23.1	Princip sporu u Kanta	266
23.2	(Non)kontradikce u Hegela	269
23.3	Kontradikce v posthegelovské filosofii	273
24	Metafyzika a sofistika – jsoucno o sobě a jsoucno nahodilé	277
24.1	Základní významy pojmu jsoucna	277
24.2	O jsoucnu nahodilém (ens per accidens) obecně	280
24.3	Bližší vymezení pojmu náhody	285
24.4	Závěr	287
25	Problém kategorií	292
25.1	Důvod zavedení tématu kategorií	292
25.2	Detailnější rozpracování problému kategorií	293
25.3	Platnost a rozsah platnosti kategorií	296
25.4	Kritické dodatky	299
26	Substance	304
26.1	Substance včera a dnes	304
26.2	Navození problému substance	304
26.3	Odhalování fundamentálního modu reality – důkaz existence substance	306
26.4	Precizace substanciálního pluralismu	310
27	Substance u Aristotela	317
27.1	Uvedení do problému	317

27.2	Pátrání po důvodech	320
27.3	Kritické poznámky	322
28	Metafyzika vztahu (I)	328
28.1	Akcidentalita a pluralita	328
28.2	O akcidentech obecně	328
28.3	Existence akcidentů	329
28.4	Precizace povahy akcidentů	330
28.5	Existence vztahu	332
28.6	Esence vztahu	332
29	Metafyzika vztahu (II)	340
29.1	Subjekt a fundament vztahu	340
29.2	Materiální fundament vztahu	341
29.3	Formální fundament vztahu	343
29.3.1	Kvantita	343
29.3.2	Činnost – trpnost	344
29.4	Rozdíl mezi vztahem a jeho fundamentem	346
29.5	Termín vztahu	350
29.6	Specifikační a plurifikační funkce termínu vztahu	351
30	Atributy vztahu	354
30.1	Vztažené se tak nazývá vzhledem ke souvztažnému	354
30.2	Korelativní reality jsou dány simultánně	355
30.3	Opozice korelátů	357
30.4	Dělení vztahů	360
31	Kvalita	364
31.1	Úvodní úvaha	364
31.2	Aristotelsko-tomistická pozice	365
31.3	Atributy kvality	371
31.4	Ještě k esenci kvality	372
31.5	Triáda substance – kvalita – relace	373
32	Možnost a uskutečnění	377
32.1	Aristotelova originalita	377
32.2	Místo a důležitost tématu	377
32.3	Problém možnosti a uskutečnění v aristotelsko-tomistické metafyzice	378
32.3.1	Několik základních významů pojmů aktu a potence	378
32.3.2	Reálný rozdíl mezi možnostmi a uskutečněním	383
33	Bytostná předchůdnost aktu před potenci	391
33.1	Komparace aktu a potence	391
33.2	Tranzitivnost a imanence aktu	394
34	Eficientní kauzalita	402
34.1	Úvod	402
34.2	Existence efficientní příčinnosti	404
34.3	K esenci eficientie	408
35	Problém finality jsoucna	416
35.1	Úvod	416
35.2	Teoretická fundace finality jsoucna	418
35.2.1	Specifikace obtíží a jejich kořenů	418
35.2.2	Pojem finality jsoucna	421

35.2.3	Obtížnost koncepce finalizované skutečnosti	425
35.3	Metafyzika a finalita lidského života	428
36	Participace a umírněný realismus	430
36.1	Úvod	430
36.2	Participace u Platóna	431
36.3	Participace u Aristotela	433
36.4	Participace u Tomáše Akvinského	438
Epilog	. . . . .	446